

GYÓGY-ÍR

SZERKESZTI: LÉVAY GIZELLA, DR. DÉZSI CSABA ANDRÁS ■ 2004. JÚNIUS 22.

NAPI MELLÉKLETEK

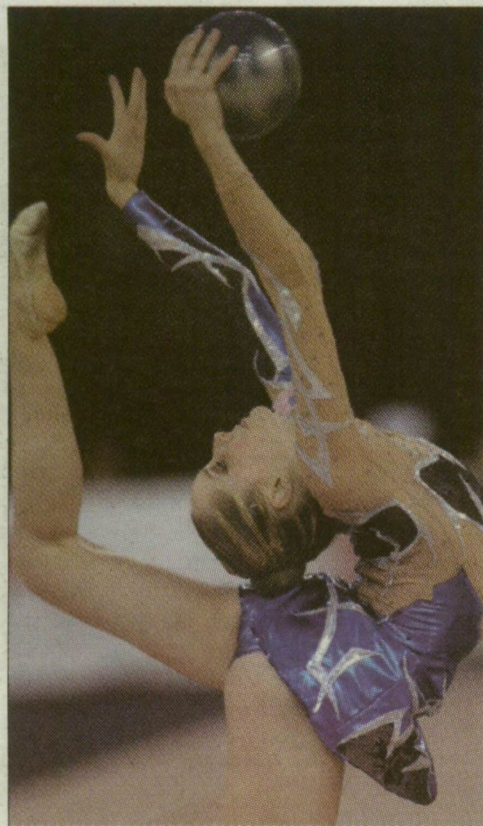
Szerda **LÉGYOTT**
Csütörtök **BIZALMASAN**
Péntek **DÉLMADÁR**
Szombat **SZIESZTA**
Hétfő **A DÉL SPORTJA**

WWW.DELMAGYAR.HU

NEM A GÉNJEINK, HANEM AZ ÉLETMÓDUNK ÍTÉL HALÁLRA

A géntérkép segít a betegeknek

Szenzációs bejelentést tettek nemrég külföldi genetikusok: szinte teljes egészében sikerült feltérképezni az emberi genomot, azaz megalkotni az emberi DNS genetikai térképét. A gének többek között olyan információkat is hordoznak, amelyek szerepet játszanak a betegségek kialakulásában. A létrehozott géntérkép alapján lehetséges lesz személyre szabott gyógyszerek megalkotása – mindenféle mellékhatás nélkül.

Élsportoló és sziámi ikrek: genetikusan hordozott életlehetőségek

FOTÓK: MTI

A közelmúltban rendkívüli tudományos eredményként jelentették be az emberi genom feltérképezését, vagyis a hárommilliárd bázispárból álló, és az ember biológiai adottságait, hajlamait meghatározó DNS-lánc bázissorrendjének szinte teljes azonosítását.

Személyre szóló gyógyszerek és összejtek

Mint dr. Szabó János, a Szegedi Tudományegyetem Orvosi Genetikai Intézetének tanszékvezető egyetemi tanára elmondta, a géntérkép megalkotása elsősorban azért jelentőségteljes, mert új alapokra helyezi a diagnosztikát és a kezeléseket: a betegek a jövőben saját genetikai típusuknak megfelelő gyógyszert kaphatnak majd, így elkerülhető a páciensre hatástalan, vagy súlyos mellékhatásokkal járó medicinák szedése, ami még ma is számos haláleset okozója világszerte. Hozzátette azonban, hogy a tudományunk igen nehéz a dolga a több gén összetett hatásának, és a környezeti ártalmaknak együttesen köszönhető kórok – például a rák, a cukorbetegség vagy a szív- és érrend-

szeri megbetegedések – gyógyításában, mivel a gének működés közbeni vizsgálata, és a felelőssé tehető genetikai és környezeti tényezők pontos azonosítása még várat magára. A nem vagy rosszul működő szövetek, szervek helyettesítésére, gyógyítására alkalmas egészséges összejtek felhasználása sok esetben célravezető lehet, ugyanakkor ez a kutatási terület még igen csak gyerekcipőben jár: az első gyakorlati eredményekre legalább éveket kell még várunk. A vezető felhívta a figyelmet arra is, hogy a tévhittel szemben egészséges összejteket nemcsak a csecsemők köldökzsinórvéréből lehet

nyerni, hanem minden működő szervből, habár az életkorral és a környezeti ártalmakkal ezek száma folyamatosan csökken. A géntérkép segítséget jelenthet a genetikusan hordozott betegségek és betegségajlamok megállapításában is – akár már a magzati állapotban is.

A genetika erkölcsi korlátai

A genetikus kijelentette, hogy – hasonlóan a növények génkezeléséhez – idegen eredetű, például állati vagy növényi gének az emberi genomba jut-

tatása, az ellenálló képesség növelésére, vagy bármely más kedvező hatás elérése érdekében egyértelműen a tudományos fantasztikum területére utalható. Hozzátette, ha elméletileg lehetséges is ennek megvalósítása a szinte minden országban tiltott ivarsejt-módosítással, az beláthatatlan következményekkel járna, nem szólva az eljárás erkölcsi vonatkozásairól. A genetikusoknak, mint mondta, egységes etikai állásfoglalásuk van, amely szerint csak a testi sejtekkel összefüggő kísérletek engedélyezettek. Erkölcsi problémaként vetődik fel azonban a genetikai adatok kezelése is, hiszen ezek olyan különleges adatok, amelyek ugyan szükségesek bizonyos orvosi kezelésekhöz, ha azonban például egy hitelfelvételi vagy életbiztosítási kockázatfelmérés során illetéktelen kézbe kerülnek, diszkriminálhatják a kérelmezőt.

Százötven évig is élhetnénk

A szakember rámutatott, hogy nincs szükség az úgymond „tökéletes ember” létrehozására, még ha erre a genetika lehetőséget is adna, hiszen több mint kilencven százalékunk genetikai szempontból teljesen egészséges, sőt a génjeink által hordozott információk alapján akár másfél évszázadig is élhetnénk. A probléma az, hogy a külső és belső környezeti ártalmak, vagyis az életmódunk, táplálékunk és a környezetszennyezésünk a géneinkbe kódolt betegségajlamokat felerősítik, így egyre növekszik a korai „degenerációs” betegek száma, elért életkorunk pedig a fejlett orvostudomány dacára egyre többünkönél csökken.

TOMBÁZ RÓBERT

Kiszáradásveszély

A több hétig nyaralók közül sokak – a tisztiorvosi statisztikák szerint 30-40 százalék – pihenését zavarja meg gyomorrontás, hasmenés. Az idegen konyha, a szokatlan ételek, a nem megfelelő higiéné miatti hányások, hascsikarások következtében a szervezet ilyenkor sok folyadékot veszít, amit mielőbb pótolni kell, mert fenyeget a kiszáradás veszélye.

A folyadékpótlás fokozatosan ajánlott, az első órákban néhány korty hideg, szénsavmentes (!) ásványvíz, tea tehet jót. Gyerekeknek a szakemberek kamillateát javasolnak (egy-egy csészében csipetnyi cukrot és sötét feloldva), kanalanként adagolva, majd kortyolgatva. Tudni kell, hogy a szervezetnek napi legalább 2,5 liter, megfelelő elektrolittartalmú folyadékra van szüksége. A hányással, hasmenéssel „elvezetgetettek” pótlására nagyon jó házi szer, ha egy liter frissen facsart narancslében feloldunk egy kávéskanál sót és egy evőkanálnyi cukrot – s nem mőhőn, „lehúzva” isszuk, hanem kortyolgatjuk. – A hányó, hasmenéses betegeknek folyadékpótlásra ne adjunk tejet!

FOTÓ: GYENES KÁLMÁN

LOGOPÉDUS ELŐZHETI MEG A NAGYOBB BAJT

Ha későn szólal meg a gyermek

Azoknak a gyerekeknek, akik későn kezdenek el beszélni – másfél-két éves kor helyett például három-négyévesen –, sok esetben később kialakuló, további gondok is nehezítik helyzetét. A logopédus problémáknak veheti elejét, melyek kezeletlenül a gyermek egész későbbi életére is kihatnának. Az utóbbi időkben egyre több, megkésett beszédfejlődésű gyermekkel találkozik a szakember.

– Húsz esztendővel ezelőtt elvéte akadt egy-egy ilyen eset, most minden évben van – hívja föl a figyelmet a jelenségre Németh Zsuzsanna logopédus. Voltaképpen nem tudni pontosan, minek tulajdonítható a jelenség, föltehetőleg idegrendszeri károsodás lehet ez, amely például szülés közbeni, néhány percig tartó oxigénhiányos állapot következménye, vagy terhesség alatt következett be. Hasonló ahhoz, mint mikor valaki felnőttkorában elveszíti a beszédképességét agyvérzés miatt. Később olvasás-, írás-, számolászavar is társulhat hozzá, illetve a tanulás zavara. E jelenség külön-

ben nem függ össze az általános intelligenciával, az IQ-val; magas IQ-jú gyermeknél éppúgy előfordulhat, mint alacsonyánál.

Miképp lehet segíteni a későn beszélni kezdő gyermeken? Nincs meghatározott terápia, minden gyereknek más-más lehet a helyzet, mutat rá a szakember. Először a beszédértést kell fejleszteni, majd a beszélőkedvet „hozza meg” a logopédus, játékos nyelvi feladatokkal. A nyelvi rendszer bizonyos elemeit, például a toldalékok használatát általában külön tanulniuk kell ezeknek a gyerekeknek. Ami egy ép beszédfejlődésű gyermek számára természetes

Németh Zsuzsanna: Az utóbbi időkben egyre több, megkésett beszédfejlődésű gyermekkel találkozunk

FOTÓ: TÉSİK ATTILA

(például magától értetődően azt mondja, a füzet az asztalon van), azt neki tanulni kell (könnyen azt mondja, a füzet az asztalnál, vagy az asztalról van). A tanítás éveket vehet igénybe, és mire nagycsoportos lesz a gyermek, a logopédus megtanítja olvasni, számolni, meg-

előzve a később, iskoláskorban jelentkezhető olvasás-, számolászavart. Erre szükség van: nagyon nem mindegy, a gyermek hátránnyal, vagy bizonyos mérvű, időleges előnnyel kezdi-e az iskolát.

Egyébként – fűzi hozzá Németh Zsuzsanna – talán az is

Vakáció közben

Hogyan kerül a gyermek logopédushoz? Sokszor házi orvos, bölcsődei gondozónő, védőnő, óvónő hívja föl a szülő figyelmét a kései beszédfejlődésre. Miután hallászavar is állhat a jelenség hátterében – s ezt különösen nehezen érzékelik a szülők – legelőször a fül-orr-gégészeti, audiológiai vizsgálatra ír az orvos beutalót, majd, ha szükséges, pszichológushoz, gyermekpszichiáterhez, s csak miután kiderült, mi okozhatja a gondot, következik a logopédus végezte terápia – ismerteti a folyamatot Németh Zsuzsanna. Szülőnek és logopédusnak együtt kell dolgoznia a sikerért, sok esetben éveig.

A szülőnek hetente kétszer el kell hoznia a gyermeket a logopédushoz, illetve otthon a gyerekekkel együtt meg kell oldaniuk a „házi feladatot”. Bizonyos beszédproblémáknak az is oka lehet, hogy a szülők nem „beszélgetik” a gyereket, illetve a gyerek túl sokat számítógépezik, s a számítógéppel nem szavakban kommunikálnak. A nyári szünidő alkalmat ad a szülőknek arra, hogy fokozottan figyelemmel kísérjék gyermekük beszédfejlődését.

hozzájárul a megkésett beszédfejlődésű gyerekek létszámának (látszólagos?) növekedéséhez, hogy korábban a szakma még elfogadhatónak találta, ha hároméves korban kezdett el beszélni a gyerek, s most már – éppen azért, mert időközben fölismerték, milyen, súlyos, későbbi jelensé-

gek társulhatnak hozzá – a két és fél évet tartják az elfogadható legfelső kornak. Logopédusi segítségre e kor után mindenképpen szükség van – a tünetek föltétlenül enyhébbek lesznek, s nem alakulnak ki súlyos, későbbi hiányosságok.

F. CS.